

Lazdijų žirgininkų klubas

Lazdijų rajonas nuo seno puoselėja žirgininkystės tradicijas. Žirgas – Lietuvos įvaizdžio dalis. Praeityje lietuviai žirgą apgrobino – jis buvo neatsiejamas kario – kovotojo už laisvę – atributas, apdaunotas liaudies dainomis, minimas kronikose ir padavimuose. Žirgas su ratieliu pavaizduotas net Lietuvos valstybės heraldikoje.

Šiandien Lazdijų krašte daug dėmesio skiriama pramoginei žirgininkystei. Jau nuo 2004-ųjų žirgininkų tradicijas aktyviai puoselėja: Ramūnas Buinauskas, Valdas Žička, Algis Motiejūnas, Bernardas Blažauskas, Benius Rūtelionis, Antanas Macionis, Rimas Šujeta ir kiti. Šių žmonių iniciatyva 2007 m. gegužės 30 d. įkurtas Lazdijų žirgininkų klubas, kurio tikslas – puoselėti Lietuvos žirgininkystės tradicijas, populiarinti žirgų sportą, ugdyti žmogaus ir žirgo ryšį. Rajone nuolat vyksta su žirgininkyste susiję renginiai ir šventės: organizuojami žygiai Lazdijai (Lenkijos Punksio mieste, vykdomos kasmetinės Lazdijų senosios žirgų lenktynės, organizuojamos Dzukijos arimo arkliaus varžybos ir kt. Žirgininkystę populiarina ir kaimo turizmo verslas: polisaustuojai noriai mokosi jodinėti, jodinėja, dalyvauja žygiuose su žirgais.

Lazdijų žirgininkų klubo organizuoti žygiai:

- 2006 m. – I tarptautinis žygis žirgais maršrutu Lazdijai–Punksas–Lazdijai.
- 2007 m. – Žygis žirgais maršrutu Vaisiejai–Paveisiejai.
- 2008 m. – Žygis žirgais „Aplink didžiuliosios Dzukijos ežerų“ maršrutu Verstamina–Sventėžeris.
- 2009 m. – Žygis žirgais maršrutu Verstamina–Šeštakai–Rudamina.
- 2012 m. – žygis žirgais maršrutu Rudamina–Punksas–Rudamina.
- 2013 m. – žiemas žygis žirgais maršrutu Kapčiamiestis–Varviškės–Vaisiejai.

Pirmas žirgų maršrutas

Maršruto pradžia	Lazdijai
Maršruto pabaiga	Lazdijai
Maršruto ilgis	~70 km
Kelionės maršrutu trukmė	2 dienos

Svarbiausi lankytini maršruto objektai

- #### Lazdijuose:
- Nepriklausomybės paminklas** Paminklas atidengtas 1930 m., minint LDK kunigaikščio Vytauto 500-ąsias mirties metines. Sovietų valdžia paminklą nuvertė ir užkasa. Naujai atkurtas paminklas atidengtas 1990 m. rugsėjo 1 d.
 - Lazdijų Sv. Onos bažnyčia** (Dainavos g. 4) Dabartinė bažnyčia pastatyta apie 1891–1894 m. Ją projektavo Seinų apskrities inžinierius Feliksas Lipskis.
 - Lazdijų krašto muziejus** (Seinų g. 29, tel. 8 318 52 726). Pats muziejus pastatas yra vertingiausias Lazdijų krašto švietimo istorijos eksponatas, kadangi jį 1920 m. iš Seinų buvo perkelta Seinų „Žiburio“ gimnazija. 2010-aisiais po rekonstrukcijos muziejuje įrengta XX a. pradžios gimnazijos klasė. Kitose ekspozicijose saleda gausu informacijos ir eksponatų apie Lazdijų miesto istoriją, krašto švietėjus, kryždirbybę, dvarų paveldą, pilikalnį. Antrajame gyvenime aukštėje yra ekspozicija, skirta poetės S. Neries gyvenimui ir kūrybai Lazdijuose nuvisti.
 - M. Gustaičio memorialinis namas-muziejus** (Seinų g. 31 A.) Šiame name 1924–1927 m. gyveno Dzukijos krašto švietėjas Motiejus Gustaitis – dvasininkas, poetas, li-teratūros ir kultūros tyrinėtojas, simbolizmo pradininkas, rašytojas, muzikologas bei kalbininkas, vertėjas, pedagogas, filosofijos daktaras. M. Gustaičio name įrengtose ekspozicijoje – nuotraukos, knygos, laiški, prisiminimai, pasakojančios apie M. Gustaičio gyvenimą ir kūrybą.
 - Laisvės kovų muziejus** (Vytauto g. 11) Ekspozicija įrengta name, kuriame pokario metais buvo įsikūrusi Valstybinio saugumo Lazdijų būstinė (KGB). Joje buvo tardomi ir iš čia į kalėjimus išvežami lietuviai

žmonės. Apie rezistencinę kovą, trėmimus ir įkalinimus byloja to laikotarpio dokumentai, tremtinių, partizanų ir politinių kalinių nuotraukos, atsiminimai, jų naudoti daiktai, garso ir vaizdo medžiaga.

Lazdijų hipodromas

Moderniame Lazdijų hipodrome Buktos kaime vyksta šalies ir tarptautiniai renginiai.

Janaslavo kaime:

VšĮ Lazdijų turizmo informacinio centro padalinys Lazdijų TIC Janaslavo padalinys įsikūręs Lietuvos–Lenkijos pasienyje. Teikiama turistams aktuali informacija.

Antras žirgų maršrutas

Maršruto pradžia	Vaisiejai
Maršruto pabaiga	Paveisiejai
Maršruto ilgis	~33 km
Kelionės maršrutu trukmė	1 diena

Svarbiausi lankytini maršruto objektai

- #### Vaisėjuose:
- Vaisiejų miesto istorinis centras* Vaisiejų miesto istorinis centras – urbanistikos draus- tinis su saugomu gatvių tinklu. XVIII a. II pusės–XIX a. pradžios aikštės planu, užstatymo fragmentais, senosios miesto dalies panorama ir gamtinė aplinka.
- Vaisiejų sv. Jurgio bažnyčia** (Vytauto g. 39) Tai vietinės reikšmės architektūros paminklas, pradėtas statyti 1762 m. Lietuvos didžiojo etmono M. Masalskio iniciatyva. Barokinės struktūros klasicistinių formų bebokštė bažnyčia baigta statyti 1818 m.
- Paminklinė kompozicija Juozo Neimonto namo vietoje* Paminklinė kompozicija (aut. K. Kubilienė) skirta kompo- zitorui, dirigentui, vorganininkui, mokytojui, visuome- nininkui Juozui Neimontui atminti.
- Vaisiejų miesto centro parkas** Miesto centro parkas įrengtas 2001 m. Vaisiejų 500 metų jubiliejaus proga.
 - Skulptūrų parkas „Vaiškystės sodas“** Skulptūrų parkas „Vaiškystės sodas“ prie Vaisiejų miškų urduktis pradėtas kurti 2007 m.

Veisiejų krašto muziejus

Muziejus įkurtas 1998 m. vasario 16 d. Veisiejų viduri- nės mokyklos mokytojų pastangomis. Ekspozicija ap- pažindina su iškiliais Veisiejų krašto žmonėmis.

Paminklinė kompozicija namo, kuriame gyveno L. L. Zamenhofas, vietoje (L. L. Zamenhofas g.)

Žydų senosios kapinės (Montvilos g.)

Veisiejų dailės galerija Dailės galerija įkurta 2002 m. Veisiejų technologijos ir verslo mokyklos aktų saleje.

- #### Veisiejų dvaro parkas
- Tai vienas seniausių Lietuvos parkų, įkurtas XVIII am- žiuje. Veisiejų savininkas Lietuvos didysis etmonas My- kolas Masalskis 1743–1745 m. pastatė dvaro rūmus ir užveisė parką. 2007 m. Veisiejų dvaro parkas paskelbtas valstybės saugomu gamtos paveldo objektu.
- L. L. Zamenhofo biustas Veisiejų parke** Paminklo autorius – skulptorius J. Narušis. L. L. Zamen- hofas (1859–1917) – esperanto kalbos kūrėjas, gyvenęs Veisiejuose 1885–1887 m. Čia L. L. Zamenhofas atliko gydytojo praktiką, atkūrė ir užbaigė esperanto kalbos rankraštį. Veisiejai laikomi esperanto kalbos gimtine.
 - Mažalapių liepų ratas** Veisiejų parko plotas – 17,5 ha. Mažalapių liepų ratas sudarytas iš 21 labai aukštos liepos. Rato viduje esanti aikštelė puikiai tinka kameriniams renginiams rengti.
- Veisiejų uosis* Tai vietinės reikšmės dendrologinis paminklas. Uosis auga parko pietinėje dalyje, ant Ančios ežero kranto. Tai antras pagal storį uosis Lietuvoje. Uosio aukštis – 30 m, apimtis – 5,1 m. Veisiejų parkas, augimas auga šis uosis, sodintas XVIII a. II pusėje. Parką įkūrė Masalskių, tuo metu valdė Veisiejų ir pastatė dvaro rūmus.

- Fontanas su šviesos ir garso instaliacija** Ančios ežere prie puikiai sutvarkyto Veisiejų miesto parko įrengtas fontanas su šviesos ir garso instaliaci- ja. Vandens, muzikos ir šviesos nemokama programa vyksta: gegužės mėnesį – penktadieniai, šeštadieniai nuo 20.30 iki 22.30 val; birželio, liepos, rugpjūčio mė- nesiais – trečiadieniai, ketvirtadieniai, penktadieniai, šeštadieniai nuo 21.30 iki 23.30 val; rugsėjo mėnesį – penktadieniai, šeštadieniai nuo 20.00 iki 22.00 val.
- Veisiejų regioninio parko direkija:** Santarvės g. 3, Vei- siejai, Lazdijų r. sav., tel.faks. +370 318 5 67 82, www. veisiejuparkas.lt, vrp@takas.lt.

stiklo duženomis. 2001 m. dvarvietės paviršiuje rastas XVII a. žalvarinis justinis žiedas. Kiti radiniai: žiestų puodų šukės, įvairūs kokių fragmentai, kaulinė adata, žalvarinis antpirštis, žiedas, geležinė visis, stiklo indų šukės. Radiniai saugomi Lietuvos nacionaliniame mu- ziejuje. Dvarvietė datuojama XVI–XVIII amžiumi. Aran- dininkų dvarvietės teritorijos plotas 2,42 ha.

Aradninkų dvaro senosios kapinės.

Trečias žirgų maršrutas

Maršruto pradžia	Verstamina
Maršruto pabaiga <td>Sventėžeris</td>	Sventėžeris
Maršruto ilgis <td>~50 km</td>	~50 km
Kelionės maršrutu trukmė <td>1 diena</td>	1 diena

Svarbiausi lankytini maršruto objektai

- #### Verstaminuose:
- Verstaminų alkakalnis* *Verstaminų piliakalniai (I, II, III) su gyvenvietėmis* Verstaminų piliakalnis įrengtas atskiroje kalvoje į šiaurės vakarus nuo Verstaminų ežerų. Verstaminų I piliakalnio ir gyvenvietės archeologinis kompleksas datuojamas I tūkst. po Kr. II puse. Verstaminų piliakalniai su gyvenvie- te plotas – 0,63 ha. Verstaminų II piliakalnio ir gyvenvie- tės archeologinis kompleksas datuojamas I tūkst. po Kr. Verstaminų piliakalnio III su gyvenviete plotas 4,14 ha.
- Giraitės piliakalnis* *Giraitės piliakalnis* dunkso šalia kelio Verstaminai–Tei- zai.
- Zebrenų senovės gyvenvietė* Senovės gyvenvietė datuojama I tūkstamčiu–II tūkstamčiu pradžia. Zebrenų senovės gyvenvietės teritorijos plotas – 0,69 ha.

- Kryžių koplyčia Staigūnuose** *Švč. Mergelės Marijos koplyčia* (Kryžiai) stovi pietvaka- rinėje Dusios pakrantėje, tarp Staigūnų ir Sutrės kaimų. Vieta tapo lankoma kaip stebuklinga. Pirmoji medinė koplyčia buvo pastatyta 1816-aisiais ir stovėjo iki 1963 m. Dabar išlikę tik jos pamatai. Naujoji Kryžių koplyčia pastatyta 2000 m.
- Dusios ežeras** Dusios ežeras tyvuliuoja Metelių regioniniame parke, 1 km pietvakariškai nuo Metelių. Tai didžiausias Parko ir trečias pagal dydį Lietuvos ežeras. Ežero plotas – 2 334 ha, gylis – 32,6 m, kranto linija – 22 km.

Penktas žirgų maršrutas

Maršruto pradžia	Rudamina
Maršruto pabaiga <th>Rudamina</th>	Rudamina
Maršruto ilgis <td>~50 km</td>	~50 km
Kelionės maršrutu trukmė <td>2 dienos</td>	2 dienos

Svarbiausi lankytini maršruto objektai

- #### Rudaminose:
- Rudaminos dvargas** Dvargas pirmą kartą paminėtas XVI amžiuje. Nuo 1576 m. dvaras priklausė Masalskiams. XVIII amžiuje klasiciz- mo stiliaus dvaro rūmus pasistatė Turčinavičiai. Dvaro rūmai daug metų stovėjo apiešti, o neseniai atiteko naujam šeimininkui.
- Sventijanskas* Baltoji Ančia, tekėdama į pietus pro Kapčiamiestį, pasu- ka į rytus, kur prieš vandens jėgainę yra patvenkta. Už jėgainės upė teka pietvakarių kryptimi, o prie sienos su Baltarusija įteka į Nemuną.

Norūnų miškas

- Norūnų miško poilsia vieteje įrengta 120 metų pušyne ant Seiros upės kranto. Už 2 km Seira įteka į Ančios upę. Gražus gamtos kampelis priima visus pailsėti ir atgauti jėgas. Poilsia vietoje pastatyta pavėsinė ir kiti miško baldai.
- Snagyno sodas* Ežeras tyvuliuoja apie 2 km į rytus nuo Veisiejų.
- Veisiejuose** (žr. 2 žirgų maršruto informaciją):
- Vaisiejų Sv. Jurgio bažnyčia** Paminklinė kompozicija Juozo Neimonto namo vietoje
 - Vaisiejų miesto istorinis centras**
 - Veisiejų Sv. Jurgio bažnyčia**
 - Vaisiejų miesto centro parkas** Paminklinė kompozicija namo, kuriame gyveno L. L. Zamenhofas, vietoje
 - Skulptūrų parkas „Vaiškystės sodas“** Veisiejų krašto muziejus Veisiejų dvaro parkas Mažalapių liepų ratas Veisiejų uosis

Šeštąs žirgų maršrutas

Maršruto pradžia	Verstamina
Maršruto pabaiga <th>Verstamina</th>	Verstamina
Maršruto ilgis <td>~30 km</td>	~30 km
Kelionės maršrutu trukmė <td>1 diena</td>	1 diena

Svarbiausi lankytini maršruto objektai

- Verstaminai–Kališkes miškas–Delnickai–Šeštakai–Mikniškiai–Elveriskė–Rudamina–Verstami- nai** Maršruto pradžia Verstamina Maršruto pabaiga Verstamina Maršruto ilgis ~30 km Kelionės maršrutu trukmė 1 diena

Svarbiausi lankytini maršruto objektai

- Kališkes mėsio vieta** 1945 m. gegužės 16 d. Kališkes miške įvyko vienos didžiausių partizanų kautynių su reguliaria sovietų kariuomene. Mūšyje žuvo 44 partizanai (jie palaidoti Simno ežero pakrantėje). 1988 m. partizanų palaikai perlaidoti Simno kapinėse. 1990-aisiais Kališkes mū- šio vietoje pastatytas paminklas žuvusiems partiza- nams atminti. Kasmet rengiamos kovotojų pagerbimo dienos.
- Etografinė Prano Džuko sodyba-muziejus Delnickų kaime** Etografinė Prano Džuko sodyba-muziejus įkurta 1972 m. Dabar sodyboje sukaupta apie 700 etografinių ek- sponatų. Prie sodybos veikia teatras „Sozdžius“.
- Sėstokų geležinkelio stotis** Stotis pastatyta 1898 m., t. y. Rusijos karo laikais. Iš Sė- stokų geležinkelio stoties 1941m. birželio 14-ąją buvo pradėti tremti į Sibirį šviesiausio Lietuvos žmonės. Lie- tuvos tremtiniais pagębti skverelyje prie geležinkelio stoties pastatytas kryžius ir paminklas. Aukštus Lie- tuvos nepriklausomybę. Šeštokai tapo Lietuvos vartais į Europą. Traukiniai važiuoja maršrutu Vilnius–Sėstokai-Varšuva.

Seštąs žirgų maršrutas

- Sėstokų Svč. Mergelės Marijos, Nuolatinės Gelbėtojos, bažnyčia** Sėstokų parapija įkurta 1921-05-03, kai Seinų vyskupas Antanas Karosas pasirašė šios parapijos įkūrimo doku- mentą ir paskyrė kleboną. Pirmosios šv. Mišios Sėsto- kuose buvo aukojamos name prie geležinkelio stoties, vėliau ant parapijos žemės pastatyta me kloune. 1924 m. spalį pašventinta nauja medinė bažnyčia. Sėstokų bažnyčioje yra sakralinio meno pavyzdžių. Juos buvo galima pamatyti Lietuvos tūkstamčio programos dalies parodoje „Krikščionybė Lietuvos mene“. Vienas vertingusių Sėstokų parapijos sakralinių ekspona- tų – eucharistinis kompleksas – Solėsmes (Prancūzija) benediktinų kongregacijos prezidento, sv. Petro abato Filipo Diupono (Phillipe Dupont) dovana iš jo vienuolio lobyno, įteikta Sėstokų parapijai jos 75-mečio proga 1996 m.

Seštąs žirgų maršrutas

Maršruto pradžia	Kapčiamiestis
Maršruto pabaiga <th>Vaisiejai</th>	Vaisiejai
Maršruto ilgis <td>~48 km</td>	~48 km
Kelionės maršrutu trukmė <td>1 diena</td>	1 diena

Svarbiausi lankytini maršruto objektai

- Kapčiamiestyje** (žr. 2 žirgų maršruto informaciją):
- Kapčiamiestio E. Pilaterytės muziejus*
- E. Pilaterytės kapas* Paminklas E. Pilaterytei Kapčiamiestio centrinėje aikštėje
- Kapčiamiestio Dievo Apaizdos bažnyčia* Česlovo Sasnauskos gimtojo namo vieta, paženklinta me- morialine lenta
- Kapčiamiestio senovės gyvenvietė, vadinama Pinčiaragiū*
- Kapčiamiestio apylinkėse:**
- Baltoji Ančia** Pietų Lietuvos upė Baltoji Ančia (29 km) išteka iš Ančios ežero Lazdijų rajone.
- Pertako miškas* Pertako miškas – valstybės saugoma teritorija. Pertako miško biosferos poligone saugoma kurtinji populiaci- ja.
- Varviškės kaimas* Labai gražiam džiūkiskam kaimui Lietuvos istorijoje teko nesilinis, krauju ir kančiomis paženklintas likimas. Šis ir kiti pasienyje su Lenkija įsikūrę kaimai – apsu- pti miškų, todėl žmonės čia gyveno laisvą „miskiškų“ gyvenimą: uogavo, grybavo, buvo valstybinį mišką ir pardavinėjo medieną. Varviškės vargai prasidėjo, kai Sėstokų Sąjunga 1919 m. birželio 18 d. tarp kariaujan- čių Lietuvos ir Lenkijos valstybių nustatė demarkacijos liniją. Vėliau, 1920 m. lapkričio 29 d., abiejose pusėse buvo įvesta neutrali 12 km pločio zona. Tuomet lenkai Varviškę pavertė centru visai Pietų Lietuvai teritorizati.

Sventijanskas

- Baltoji Ančia, tekėdama į pietus pro Kapčiamiestį, pasu- ka į rytus, kur prieš vandens jėgainę yra patvenkta. Už jėgainės upė teka pietvakarių kryptimi, o prie sienos su Baltarusija įteka į Nemuną.
- Norūnų miškas** Norūnų miško poilsia vieteje įrengta 120 metų pušyne ant Seiros upės kranto. Už 2 km Seira įteka į Ančios upę. Gražus gamtos kampelis priima visus pailsėti ir atgauti jėgas. Poilsia vietoje pastatyta pavėsinė ir kiti miško baldai.
- Snagyno sodas* Ežeras tyvuliuoja apie 2 km į rytus nuo Veisiejų.
- Veisiejuose** (žr. 2 žirgų maršruto informaciją):
- Vaisiejų Sv. Jurgio bažnyčia** Paminklinė kompozicija Juozo Neimonto namo vietoje
 - Vaisiejų miesto istorinis centras**
 - Veisiejų Sv. Jurgio bažnyčia**
 - Vaisiejų miesto centro parkas** Paminklinė kompozicija namo, kuriame gyveno L. L. Zamenhofas, vietoje
 - Skulptūrų parkas „Vaiškystės sodas“** Veisiejų krašto muziejus Veisiejų dvaro parkas Mažalapių liepų ratas Veisiejų uosis

Seštąs žirgų maršrutas

Maršruto pradžia	Verstamina
Maršruto pabaiga <th>Verstamina</th>	Verstamina
Maršruto ilgis <td>~30 km</td>	~30 km
Kelionės maršrutu trukmė <td>1 diena</td>	1 diena

Svarbiausi lankytini maršruto objektai

- Verstaminai–Kališkes miškas–Delnickai–Šeštakai–Mikniškiai–Elveriskė–Rudamina–Verstami- nai** Maršruto pradžia Verstamina Maršruto pabaiga Verstamina Maršruto ilgis ~30 km Kelionės maršrutu trukmė 1 diena

Svarbiausi lankytini maršruto objektai

- Verstaminai–Kališkes miškas–Delnickai–Šeštakai–Mikniškiai–Elveriskė–Rudamina–Verstami- nai** Maršruto pradžia Verstamina Maršruto pabaiga Verstamina Maršruto ilgis ~30 km Kelionės maršrutu trukmė 1 diena

Donato Mazurkevičiaus akmenų muziejus „Jotvingių karnas“

Akmenų muziejus įkurtas 1990 m. Kybartų kaime. Čia susieina dvi senosios žemės Jotva (Dainava) ir Sūduva ribojasi du dabartiniai etnografiniai regionai – Džukija ir Suvalkija, čia pat Lietuvos ir Lenkijos siena. Muzie- jus atspindi gamtos istorija, kurią geriausiai atsitema akmenys. Jame pamatysime senoviškių buties įrankių ir namų apyvokos rakančių, žemės ūkio padargų ekspo- zicija. (Dėl lankymo derinti su savininku).

Aštrioje Kirsnose:

- Aštriosios Kirsnos dvargas** Dvargas žinomas nuo 1576 m. Parkas pradėtas kurti XIX a. II pusėje. Architektūrinį dvaro ansamblių sudaro 19 statinių: rūmai, 2 ofisinės, 4 ūkiniai pastatai, kalvė, malūnas, klojimas, lentynė, sandėliai, sodininko namelis. Aštriosios Kirsnos dvargas yra valstybės saugomas kultūros paveldo objektas. (Dėl lankymo derinti su sa-avininku).

Šeštąs žirgų maršrutas

Maršruto pradžia	Kapčiamiestis
Maršruto pabaiga <th>Vaisiejai</th>	Vaisiejai
Maršruto ilgis <td>~48 km</td>	~48 km
Kelionės maršrutu trukmė <td>1 diena</td>	1 diena

Svarbiausi lankytini maršruto objektai

- Kapčiamiestyje** (žr. 2 žirgų maršruto informaciją):
- Kapčiamiestio E. Pilaterytės muziejus*
- E. Pilaterytės kapas* Paminklas E. Pilaterytei Kapčiamiestio centrinėje aikštėje
- Kapčiamiestio Dievo Apaizdos bažnyčia* Česlovo Sasnauskos gimtojo namo vieta, paženklinta me- morialine lenta
- Kapčiamiestio senovės gyvenvietė, vadinama Pinčiaragiū*
- Kapčiamiestio apylinkėse:**
- Baltoji Ančia** Pietų Lietuvos upė Baltoji Ančia (29 km) išteka iš Ančios ežero Lazdijų rajone.
- Pertako miškas* Pertako miškas – valstybės saugoma teritorija. Pertako miško biosferos poligone saugoma kurtinji populiaci- ja.
- Varviškės kaimas* Labai gražiam džiūkiskam kaimui Lietuvos istorijoje teko nesilinis, krauju ir kančiomis paženklintas likimas. Šis ir kiti pasienyje su Lenkija įsikūrę kaimai – apsu- pti miškų, todėl žmonės čia gyveno laisvą „miskiškų“ gyvenimą: uogavo, grybavo, buvo valstybinį mišką ir pardavinėjo medieną. Varviškės vargai prasidėjo, kai Sėstokų Sąjunga 1919 m. birželio 18 d. tarp kariaujan- čių Lietuvos ir Lenkijos valstybių nustatė demarkacijos liniją. Vėliau, 1920 m. lapkričio 29 d., abiejose pusėse buvo įvesta neutrali 12 km pločio zona. Tuomet lenkai Varviškę pavertė centru visai Pietų Lietuvai teritorizati.

Sventijanskas

- Baltoji Ančia, tekėdama į pietus pro Kapčiamiestį, pasu- ka į rytus, kur prieš vandens jėgainę yra patvenkta. Už jėgainės upė teka pietvakarių kryptimi, o prie sienos su Baltarusija įteka į Nemuną.
- Norūnų miškas** Norūnų miško poilsia vieteje įrengta 120 metų pušyne ant Seiros upės kranto. Už 2 km Seira įteka į Ančios upę. Gražus gamtos kampelis priima visus pailsėti ir atgauti jėgas. Poilsia vietoje pastatyta pavėsinė ir kiti miško baldai.
- Snagyno sodas* Ežeras tyvuliuoja apie 2 km į rytus nuo Veisiejų.
- Veisiejuose** (žr. 2 žirgų maršruto informaciją):
- Vaisiejų Sv. Jurgio bažnyčia** Paminklinė kompozicija Juozo Neimonto namo vietoje
 - Vaisiejų miesto istorinis centras**
 - Veisiejų Sv. Jurgio bažnyčia**
 - Vaisiejų miesto centro parkas** Paminklinė kompozicija namo, kuriame gyveno L. L. Zamenhofas, vietoje
 - Skulptūrų parkas „Vaiškystės sodas“** Veisiejų krašto muziejus Veisiejų dvaro parkas Mažalapių liepų ratas Veisiejų uosis

Seštąs žirgų maršrutas

Maršruto pradžia	Verstamina
Maršruto pabaiga <th>Verstamina</th>	Verstamina
Maršruto ilgis <td>~30 km</td>	~30 km
Kelionės maršrutu trukmė <td>1 diena</td>	1 diena

Svarbiausi lankytini maršruto objektai

- Verstaminai–Kališkes miškas–Delnickai–Šeštakai–Mikniškiai–Elveriskė–Rudamina–Verstami- nai** Maršruto pradžia Verstamina Maršruto pabaiga Verstamina Maršruto ilgis ~30 km Kelionės maršrutu trukmė 1 diena

Svarbiausi lankytini maršruto objektai

- Verstaminai–Kališkes miškas–Delnickai–Šeštakai–Mikniškiai–Elveriskė–Rudamina–Verstami- nai** Maršruto pradžia Verstamina Maršruto pabaiga Verstamina Maršruto ilgis ~30 km Kelionės maršrutu trukmė 1 diena

Donato Mazurkevičiaus akmenų muziejus „Jotvingių karnas“

Akmenų muziejus įkurtas 1990 m. Kybartų kaime. Čia susieina dvi senosios žemės Jotva (Dainava) ir Sūduva ribojasi du dabartiniai etnogra